

Radiomäen opetuskokonaisuus

Lahti

Radiomäki tutuksi

Radiomäki on Lahden keskustan ”kätkeyty helmi.” Se on osa Ensimmäistä Salpausselkää ja syntynyt viimeisimmällä jääkaudella. Alue on kulttuurillisesti ja maisemallisesti arvokas.

Seuraavassa esitellään kahdeksan kohdetta Radiomäkeen tutustumiseen. Kohteisiin voi tutustua missä järjestyksessä tahansa ja matka etenee pääosin kävelyteitä pitkin. Radiomäellä käyntiin voi yhdistää yhden tai useamman kohteista. Reitin kokonaispituus on 1,9 km ja sen läpikävelyyn menee aikaa 20 minuuttia. Vaihtelevien sääolosuhteiden aikaan radiomastojen läheisyydessä on vaara putoavasta jäädästä. Vaara-alue on ilmoitettu opasteilla.

Ohjeistetut kohteet ovat:

1. Radio- ja tv-museo Mastolan piha-alue.
Tutustutaan lähimpään radiomastoon ja parabolisiin peileihin.
2. Radiomäki-opastetaulu ja Lehmusreitti.
Hahmotetaan kartan avulla kokonaiskuva Radiomäestä.
3. Näköalapaikka eteläiseen Lahteen
Opitaan jääkaudesta ja Salpausselän synnystä, kerrataan ilmansuuntia ym.
4. Taistelu Lahdessa 1918-opastetaulu.
Löydetään taistelupaikan jäänteet maastosta. Selvitetään sodan syitä ja osapuolia.
5. Pysähdys metsässä
Rauhoitutaan hetkeksi metsään ja etsitään luontobingoja.
6. Näkymä Vesijärvelle
Tunnistetaan paikkoja ja opitaan Vesijärvestä, bongataan Hakatornit ja opitaan Karjalan evakoista
7. Kaupungintalo
Selvitetään talon värikästä historiaa sekä selviytymistä pommituksista.
8. Vanha hautausmaa
Etsitään hautamuistomerkkejä ja eläimiä.

Tämä opas sekä kohteiden 3 ja 5 valokuvat ja luontobingot laminoituina (13 kpl) ovat saatavilla Radio- ja tv-museon asiakaspalvelusta.

Käyntiin Radiomäellä voi yhdistää vierailun Radio- ja tv-museo Mastolassa, Lahden kaupungintalolla tai Lahden taidegraafikkojen työpajalla:

- Radio- ja tv-museo Mastolalle ilmoitetaan kouluvierailut etukäteen, asiakaspalvelu radiojatvmuseo@lahti.fi puh. 044 416 4830. Sisäänpääsy on ilmainen koululaisryhmille.
- Kaupungintalolle otetaan mielellään koululuokkia vierailemaan. Ajankohta sovitaan etukäteen johdon assistentin Kaisa Pihamaan kanssa: kaisa.pihamaa@lahti.fi, puh. 044 483 1607.
- Lahden Taidegraafikot ry:n toimitilat sijaitsevat Mastolan piha-alueella Keltaisessa talossa eli vanhalla radioasemalla. Taloon ja taidegraafikkojen toimintaan pääsee tutustumaan 30 euron maksusta. He myös vetävät koululuokille taidepajoja esim. kasvinlehtipainantaa, maksu 3 euroa/oppilas. Yhteydenotot sihteeri@lahdentaidegraafikot.fi.

Saavuttaessa Radiomäelle julkisella liikenteellä sijaitsevat lähimmät bussipysäkit Matkakeskuksella, Mytjäisissä ja Konserttitalolla. Bussimatkat ovat ilmaisia koululuokille klo 9-15 välisenä aikana. Tällöin matka tulee tehdä Lahden seudun liikenteen myöntämällä ryhmämatkakortilla ja matkasta tulee ilmoittaa etukäteen sähköpostitse sl@lahti.fi.

Lahti

1. Radio- ja tv-museo Mastolan piha-alue
2. Radiomäen opastetäulu ja Lehmusreitit
3. Näköalapaikka Etelä-Lahteen
4. Taistelu Lahdesta 1918-opastetäulu

5. Pysähdys metsässä
6. Näkymä Vesijärvelle
7. Lahden kaupungintalo
8. Vanha hautausmaa

1. Radio- ja tv-museon piha-alue

Radiomasto

Museoalueen portista sisään astuttaessa on ensimmäinen radiomasto heti vasemmalla ja sen juurelle pääsee esteettä. Maston tyveltä aukenee parhaiten sen huimaava korkeus.

Kysymyksiä oppilaille (suluissa oikeat vastaukset):

- Kuinka korkeaksi arvioitte radiomaston? (150 m)*
  - Mistä materiaalista radiomastot on rakennettu? (Teräksestä)*
  - Radiomastot maalattiin aluksi vihreiksi ja vasta myöhemmin valko-oransseiksi. Mistä arvelette väri­vaihdon johtuneen? (Näkyvämmät värit tarvittiin turvaamaan lentoliikennettä)*
  - Missä on toinen masto? (Bongataan toinen masto lähistöltä)*
  - Lahden radiomastot rakennettiin vuonna 1927. Kuinka vanhat ne ovat? (Laskukaava: tämä vuosi – 1927)*
  - Voivatko radiomastot liikkua? (Kyllä, ne huojuvat 3–4 cm tuulessa. Se ei ole vaarallista)*
  - Juhlapäivinä mastoja valaistaan värivaloin. Arvaatteko, minkä värisin itsenäisyyspäivänä? (siniseksi)*
- Mastot ja radioasema rakennettiin parantamaan **Yleisradion** uutisten kuulumista koko maassa.
  - Huimapäiset työmiehet kipusivat korkeuksiin ilman turvavarusteita ja rakensivat mastot vain muutamassa kuukaudessa. Kyseessä oli kisa kahden mastotyöporukan välillä. Ensimmäisenä valmistui juuri tämä masto.
  - Talvi- ja jatkosodassa **Neuvostoliitto** pommitti Lahtea estääkseen radiolähetykset ja onnistuikin hetkellisesti.
  - Nykyisin mastot eivät ole enää käytössä, mutta niissä on edelleen radio- ja matkapuhelinantenneja toiminnassa.

Paraboliset peilit

Kaksi suurta peiliä sijaitsevat **vanhan AM-aseman** edustalla (katso kartta). HUOM. Runsas lumi voi hankaloittaa peileille pääsyä.

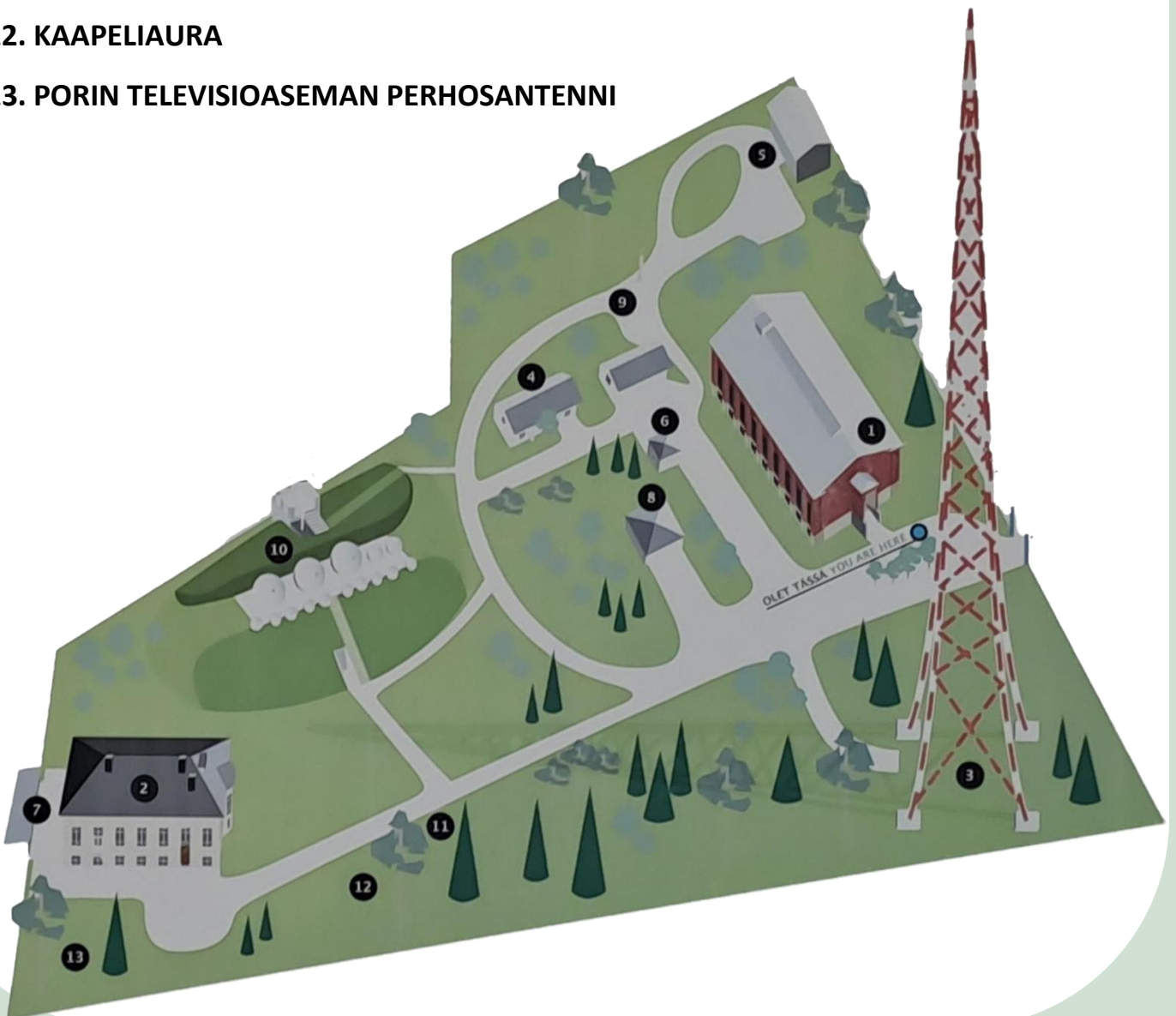
- Peileillä voi kokeilla pareittain/ryhmittäin ääniaaltojen heijastumista. Eli kun oppilas puhuu normaaliäänellä peiliä kohti, kuulee pari sen selvästi kaukana toisen peilin luona. Ohjeet toimintaan löytyvät kyltistä peilien luota.
- Viereiset kolme suurta ja edelleen käytössä olevaa **satelliittiantennia** toimivat samalla periaatteella. Polttopisteessä oleva mikropää kerää tehokkaasti lautasesta heijastuneen tietoliikennesatelliitin lähettämän signaalin.

Muuta mielenkiintoista piha-alueella:

- Betoniset eläin- ja ihmishahmot** ovat itseoppineen lahtelaisen taiteilija **Johannes Ivakon** tekemiä. Ivakko oli Karjalan evakkoja, joka kuvasi töissään karjalaista elämäntapaa. Patsaat sijaitsevat vanhan AM-aseman luona eivätkä kestä koskemista.
- Keltainen vanha kivitalo** toimi ensimmäisenä radioasemana. Nykyisin talossa toimii Lahden taidegraafikot ry ja Lahden radioamatöörikerho ry.
- Vanha vesisäiliö ja näköalatorni.** Näköalatorniin johtavat jyrkät raput, ei talvikunnossapitoa.
- Lahtelaisen taiteilija ja kuvataideopettaja **Olavi Lanun veistoksia.**
- Vanhoja puhelinkoppeja ja puhelinpylväitä.** Löytyykö puhelinluettelosta tuttuja nimiä?
- Katoksellinen **puutarhamaja** esim. eväiden syöntiin.

RADIOMUSEON PIHA-ALUEEN KARTTA

1. RADIO- JA TV-MUSEO. Vanha Lahden yleisradioasema.
2. VANHA AM-ASEMA. Paraboliset peilit pihassa.
3. RADIOMASTO
4. RADIOMÄEN KERHO
5. YKSITYINEN ASUINRAKENNUS. Ei yleisölle.
6. MUUNTAJARAKENNUS ELI JÄNNITTEEN SÄÄTÖASEMA
7. ANTENNIVAJA
8. AUTOTALLI
9. ESTEETÖN SISÄÄNKÄYNTI
10. SATEELLIITTANTENNIASEMA, VANHA VESISÄILIÖ JA NÄKÖTORNI
11. JYVÄSKYLÄN TV-LÄHETYSANTENNI
12. KAAPELIAURA
13. PORIN TELEVISIOASEMAN PERHOSANTENNI

2. Radiomäki-opastetaulu

Opastetaulu

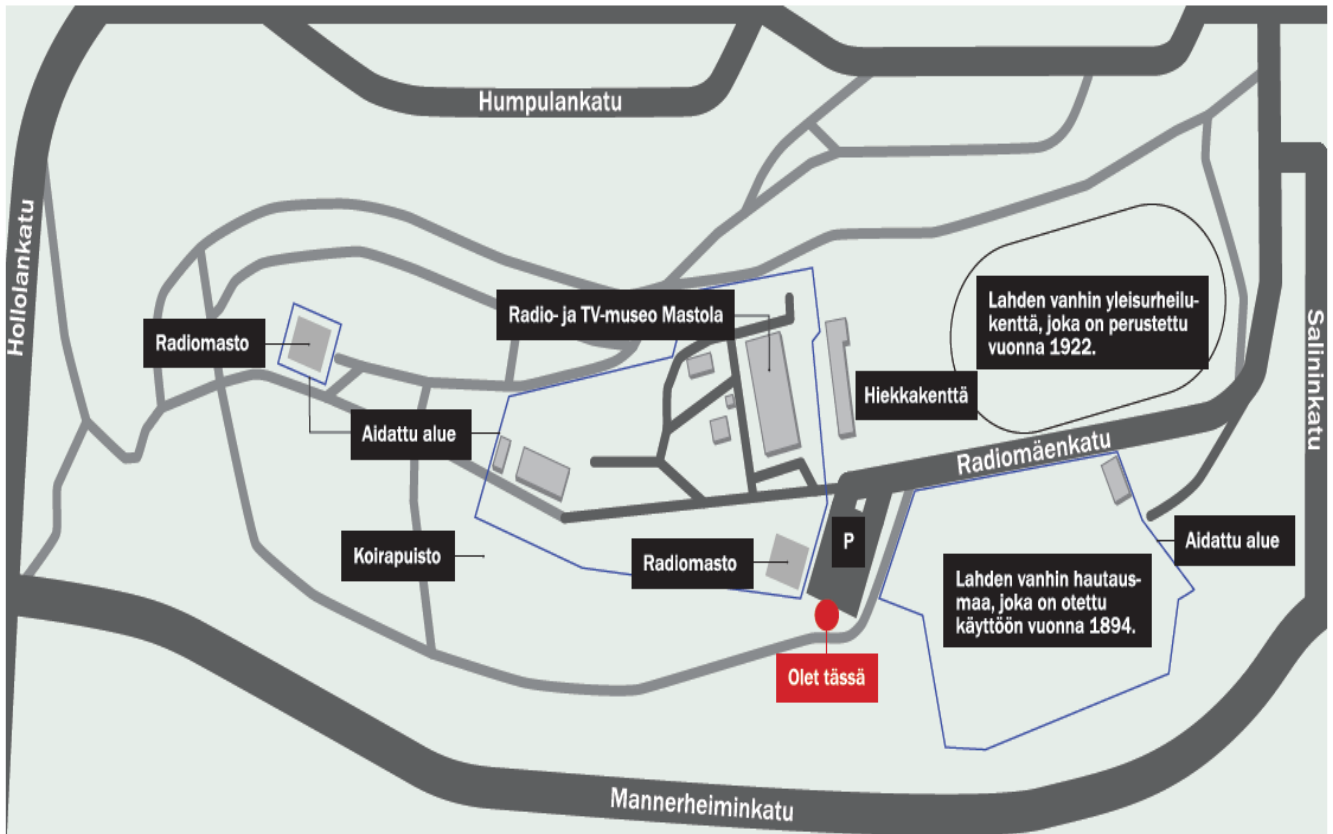
- Opastetaulu löytyy parkkialueen reunasta, kävelytien lähtöpaikasta.
- Opasteen kartalla näkyy koko Radiomäki. Tutustutaan yhdessä karttaan ja etsitään OLEMME TÄSSÄ -kohta kartalta.

Lehmusreitti

- **Lehmusreitti** on esitetty erillisenä karttana. Tämä puistopolku kiertää keskustan läheisyydessä ja myös täällä Radiomäellä. Kokonaispituus on 11 km tarjoten hienoja näkymiä Salpausselän rinteiltä ja kallioisilta näköalapaikoilta. Maastoon lehmusreitti on merkitty vihreillä lehdenkuvilla. *TEHTÄVÄ: Etsikää ja laskekaa lehmusmerkit kävelytien varrelta.*

Kuva: Lehmusreitin merkintä. Lähde Visit Lahti

Yläkuva. Opastetaulun Radiomäkikartta.

Alakuva. Opastetaulu kokonaisuudessaan. Kuvat Lahden kaupunki.

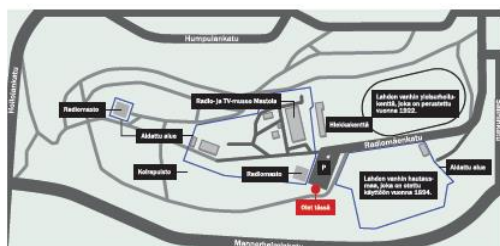
RADIOMÄKI

JÄÄTIKKÖJOEN DELTA RADIO SAAPUU MÄELLE

Radiomäki on osa Ensimmäistä Salpausselkää, joka on syntynyt mannerjäätikön reunan eteen viimeisen jääkauden loppuvaiheessa noin 12 000 vuotta sitten. Kuten Salpausselät kokonaisuudessaan, Radiomäki koostuu pääasiassa jäätikön sulamisvesivirtojen kuljettamasta ja lajittelemasta sorasta ja hiekasta. Mäki on alun perin tällaisen virran eli jäätikköjoen suulle kerrostunut delta eli suisto. Salpausselän syntyäikaan jäätikön edustalla lainehti Baltian jääjärvi, joka oli nykyisen Itämeren silloinen vaihe.

GLACIOFLUVIAL DELTA

Radiomäki hill is part of the First Salpausselkä ridge, which was formed along the margin of the continental ice sheet at the end of the last Ice Age, some 12 000 years ago. Like Salpausselkä as a whole, Radiomäki hill consists mainly of gravel and sand transported and sorted by glacial meltwater streams. Geologically, the hill is a small delta, deposited at the mouth of a meltwater stream into the Baltic Ice Lake. The Baltic Ice Lake was the first stage in the formation of the present-day Baltic Sea.

Radiomäki on keskeinen paikka Suomen yleisradiotoiminnan historiassa - tästä mäki on saanut nykyisen nimensäkin. Suomen Yleisradio perustettiin vuonna 1926. Helsingin yleisradio-aseman teho ei enää riittänyt, vaan tarvittiin voimakkaampi radioasema. Maan ensimmäinen suurasema rakennettiin Lahteen kaupungin keskeisen sijainnin vuoksi. Kaupungin yleiseksi tunnusmerkiksi muodostuneet 150 metriä korkeat radiomastot pystytettiin syksyllä 1927, ja Lahden yleisradioasema vihittiin käyttöön 22.4.1928. Radioaseman rakennuskokonaisuutta täydennettiin 1930- ja 1940-luvuilla.

Talvisodassa puna-armeija pommitti Lahtea runsaasti osittain juuri täällä sijainneen radioaseman vuoksi. Lähetyksensä saikin täysosuman lentopommista ja radiolähetykset olivat hetken poikki.

Vanhan radioaseman tiloissa toimii nykyisin Radio- ja TV-museo Mastola.

Lahden ensimmäinen työväestön sijaiti Radiomäellä. Paikalla sijaitsee nykyisin muistokivi. Lahti's first workers' house was located on Radiomäki. A memorial stone now stands on the site.

Lahden radiomastoja rakennettiin 14.9.-26.11.1927. Radio masts of Lahti being built: 14.9.-26.11.1927.

RADIO ARRIVES AT THE HILL

Radiomäki is a central location in the history of Finnish broadcasting - hence the hill's current name ("Radio Hill"). The Finnish Broadcasting Company was founded in 1926. It was soon found that the radio broadcasting station in Helsinki was not powerful enough, and a more powerful radio station was needed. The first long wave station in Finland was built in Lahti because of the city's central location. Built in 1927, the 150-metre-tall radio masts became a landmark of the city. The Lahti broadcasting station was inaugurated on 22 April 1928. The radio station complex was completed in the 1930s and 1940s.

During the Winter War (1939-40), Lahti was heavily bombed by the Russian Red Army, partly because of the radio station located here. In January 1940 the broadcasting station was hit by an aerial bomb and radio transmissions were temporarily interrupted.

The old radio station now houses the Mastola Radio and TV Museum.

LEHMUSREITTI KAUPUNKILUONTOPOLKU

Keskustan puistoalue, Lehmusreitti, kiertää noin kahden kilometrin etäisyydellä Lahden kauppatorin.

URBAN NATURE TRAIL

Lehmusreitti trail runs around Lahti city centre, never more than two kilometres from the central market square.

- MATKUSTAJASATAMA
- LANUUPUISTO, KARINIMENMÄKI
- NIEMENKALLIOT
- VESTERISINPUISTO
- VESTITORINMÄKI
- MUSTANKALLION HAUTAUSMAA
- LÖTLÄNHARJU
- SAIRALAINMÄKI
- KAUPUNGINTALONPUISTO
- KAUPUNGINTALO
- RADIOMÄEN HAUTAUSMAA
- RADIOMÄEN URHEILUKENTTÄ
- RADIOMASTOT
- JÄÄHALLI
- LAHTEN MESSUKESKUS
- HIITOSTADION
- HIITOMUSEO
- HYPPYRIMÄET
- HÄRKNSILMÄ
- TEIKANMÄKI
- PIKKU-VESIJÄRVI

3. Näköalapaikka eteläiseen Lahteen

Tunnistetaan oppilaiden kanssa näkymiä mm. **Launeen perhepuisto, Asemantausta, Liipolan mäki, Luhdan torni** jne.

- Seisomme **ensimmäisellä Salpausselällä**, jonka syntyi noin 12 000 vuotta sitten viimeisimmän jääkauden loppuvaiheessa. Tuolloin mannerjäätikkö vetäytyi kohti pohjoista eli nykyisen Vesijärven suuntaan.
- Mannerjäätikön sulaminen pysähtyi muutamaksi vuosisadaksi näille kohdille. Sinä aikana jäätikköjoet kuljettivat hiekkaa ja soraa jäätikön reunalle. Radiomäki on tällaisen jäätikköjoen suulle kertynyt **suisto**.
- Etelässä eli nykyisen Launeen suunnalla lainehti **Baltian jääjärvi**, jonka pintaa sulamisvedet nostivat.
- Jäätikköjokien kuljettama hienojakoinen savi kulkeutui kauemmas jääjärven pohjaan. Lahden eteläosat ovat pääosin tällaista veden alta paljastunutta savimaata.

Kysymyksiä oppilaille (suluissa oikeat vastaukset):

HISTORIA

- Kuvaile miltä tämä maisema on mahtanut näyttää **100 vuotta sitten**. Millaisia rakennuksia? Miten paljon? Mistä materiaaleista? Millaisia kulkupelejä? (Liitteenä vanhoja valokuvia museon arkistosta)*
- Miltä maisema on näyttänyt **10 000 vuotta sitten**? (Todella suurelta järveltä)*
- Miltä maisema on näyttänyt **20 000 vuotta sitten**? (Jopa yli 2 km paksu mannerjäätikkö peittänyt)*
- Entä miltä maisema mahtaa näyttää sadan vuoden päästä tulevaisuudessa? Perustele.*

ILMANSUUNNAT

- Mistä voi päätellä, että katsomme kohti etelää? (Aurinko paistaa puolen päivän tienoilla etelän suunnasta)*
- Pyydetään oppilaita näyttämään käsillä pohjoinen, itä (auringonnousu) ja länsi (auringonlasku)*

LIIKENNE

- Minkä niminen tie kulkee alhaalla? (**Mannerheimintie**)*
- Mitä kaikkia kulkuneuvoja ja -tapoja näkyy juuri tällä hetkellä? (Junia, autoja, pyöriä, kävelijöitä?)*
- Mitkä näistä kulkumuodoista ovat ympäristöystävällisimpiä? (Jalankulku, pyöräily ja juna, joka kuljettaa suuren määrän ihmisiä sähköllä.)*
- Entä vähiten ympäristöystävällisin? (Autot, varsinkin jos kulkevat polttomoottorilla ja kyydissä vähän ihmisiä tai tavaraa.)*
- Mihin alhaalla näkyvä junarata vie? (**Helsinkiin, Riihimäelle ja Kouvolaan**, josta radat jatkuvat Kotkaan, Pietariin ja Nurmekseen saakka. Rata valmistui vuonna 1870 Suomen ollessa osa Venäjää. Sitä kutsuttiin **luuradaksi**, koska monet sen rakentajat kuolivat nälkään ja tauteihin.)*

VAHVA-JUSSIN ASUINALUE näkyy oikealla erivärisinä uusina kerrostaloina. Se rakentuu puretun **Starckjohannin** rautakaupan isolle tontille.

- Mistä **Vahva-Jussi** nimi tulee alueelle? (Suora käännös Starckjohann-sanasta)*
- Mitä hyviä puolia arvelisit tällä asuinalueella olevan asukkailleen? (Sijainti lähellä keskustaa, palvelut lähellä mm. juna-asema, kauppa, koulu, Mytjäisten uimapaikka ja Salpausselän ulkoilumaastot.)*
- Entä huonoja puolia? (Paljon liikennettä ympärillä ja siitä kantautuvat äänet ja ilmansaasteet.)*
- Onko alue mielestäsi viihtyisä? Perustele. (Alueelle tulossa leikkipuisto ja nurmialue myöhemmin.)*
- Voisitko kuvitella itsesi asumaan tänne? Perustele.*

Yläkuva. Näkymä Selänmäeltä (Radiomäen vanha nimi) kohti junarataa.

Alakuva. Näkymää Asemaantaustaan vuodelta 1908. Kuva on otettu hieman alemmaa kuin yläkuva. M.L. Carstens. Kuvat Lahden museoiden kokoelmat.

Millaisissa taloissa tuolloin asuttiin? Vertaa junaratoja kuvissa. Kumpi kuvista on vanhempi?

4. Taistelu Lahdesta 1918-opastaulu

Opastaulu sijaitsee kiertosuuntaan nähden kävelytien oikeassa reunassa, istuinpenkin vieressä. Opastaulun vieressä näkyy taistelupaikan jäännökset matalana kuoppana.

- Radiomäellä eli silloisella **Selänteenmäellä** käytiin Suomen Venäjältä itsenäistymisen jälkeisenä vuonna 1918 sisällissotaa punaisten ja valkoisten puolella olevien saksalaisjoukkojen välillä.
- **Punaisten** joukot koostuivat pääosin työläisistä, joiden tavoitteina oli ihmisten tasa-arvo ja kaiken omaisuuden tasaaminen ihmisille. Mallina toimi edellisvuoden Venäjän vallankumous, jossa tsaari syöstiin vallasta ja työläiset ottivat komennon.
- **Valkoisten** joukot halusivat säilyttää perinteisen järjestyksen ja hallinnon. He halusivat myös Suomen pysyvän riippumattomana Venäjältä.
- **Saksa** lähetti Suomeen joukkojaan tukemaan valkoisia sisällissodassa. Saksan tavoite oli säilyttää Suomen itsenäisyys ja riippumattomuus Venäjältä, jonka kanssa Saksa oli sodassa.
- Lahdessa punakaarti otti kaupungin komentoonsa ja kaivoi Radiomäelle puolustusasemia, joita on edelleen heikosti näkyvissä tämän opasteen läheisyydessä.
- Saksalaiset joukot tulivat Lahteen huhtikuussa 1918 etelänsuunnasta Orimattilasta ja valtasivat koko kaupungin. Punaisten joukot joutuivat antautumaan ja Fellmanin pelloille kerättiin yli 20 000 punavankia.

Kysymyksiä oppilaille (vastaukset suluissa):

- Mikä tekee Radiomäestä sodankäynnin kannalta hyvän paikan? (Korkealta mäeltä oli hyvä näkyvyys joka suuntaan ja vihollisen liikkeitä oli helppo tarkkailla. Myös junaliikennettä pystyi kontrolloimaan)*
- Missä muualla voi nähdä taistelupaikkojen jäänteitä Lahdessa? (Lahdesta on paikallistettu 300 sisällissodan aikaista taistelupaikkaa etenkin korkeilta paikoilta mm. **Urheilukeskuksen ympäristöstä, Kullankukkulalta, Kivistönmäeltä, Ruolasta, Lotilasta, Möysästä** jne.)*
- Sisällissodassa käytössä oli konekivääreitä, kranaatteja ja tykkejä. Miten silloinen sodankäynti eroaa nykyisestä? (Nykyään käytetään edistynyttä teknologiaa ja asejärjestelmiä esim. dronet, satelliitit, tietokoneohjatut ohjukset ja kyberhyökkäykset)*

Yläkuva. Vangittuja punakaartilaisia Fellmanin pellolla yli 20 000. Joukossa oli paljon Länsi-Suomesta pakoon lähteneitä siviilejä, naisia ja lapsia. He olivat matkalla Venäjälle. Taustalla häämöttää Vesijärvi.
Alakuva. Todennäköisesti naispunakaartilainen seisoo pistimellinen ase kädessään. Vyötäröllä on panosvyö.
Kuvat Lahden museoiden kokoelmista.

5. Pysähdys metsässä

Etsitään Radiomäen metsästä mieluinen paikka ja lähdetään tutustumaan siihen tarkemmin. Jos seuraa kartan reittiä löytää tämän kohteen kääntymällä Lahden sisällissotaopasteen kohdilta metsäpolulle. Kääntöpuolen luontobingo saadaan laminoituina lainaan 12 kappaletta Radio- ja tv-museolta tai sen voi tulostaa itse oppilaille.

Tehtäviä oppilaille:

- Etsi itsellesi mieluisa puu metsästä. Halaa puuta ja rauhoitu. Sulje hetkeksi silmäsi. Mitä ääniä kuulet? Mitä haistat? Mitä tunnet?*
- Millainen metsä on ympärilläsi? Mitä puuta kasvaa eniten? Mikä **metsätyyppi** voisi olla kyseessä, tuore/kuiva kangasmetsä/lehto? (Kuiva kangasmetsä, koska valtapuuna kasvaa mänty. Kuivuus johtuu maaperän hiekasta ja sorasta)*
- Jaetaan pareille luontobingot** ja kerrotaan tavoitteena olevan löytää mahdollisimman monta bingoriviä joko vaakaan, pystyyn tai vinoittain. Kyseessä ei ole kilpailu vaan kaikki käyttävät kymmenisen minuuttia luonnon havainnointiin samalla bingoja keräten. Lopuksi keräännytään piiriin ja jokainen pari voi esim. kertoa/näyttää yhden löytämänsä asian. (Bingon kuvat laji.fi, wikipedia commons)*

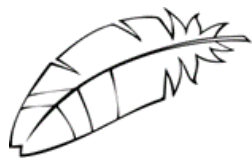
Taustatietoa kaupunkimetsien merkityksestä:

- Radiomäen kaltaiset metsäsaarekkeet keskellä kaupunkia ovat tärkeitä paikkoja monille lajeille. Ne tarjoavat suojaa ja ravintoa sekä toimivat **kulku- ja levittäytymisväylinä**.
- Keskusta-alueilla puiden varjostus **alentaa lämpötiloja** ja tuo viilennystä lisääntyviin hellepäiviin. Puut myös **sitovat** kaupunki-ilmasta **ilmansaasteita ja pölyä**. Näistäkin syistä Lahti on lisäämässä kaupunkivihreää keskustaan.
- Kasvillisuus myös **hillitsee ilmaston lämpenemistä** sitomalla ilman hiilidioksidia yhteyttämällä.
- Ihmisille metsä on paikka rentoutua, siellä oleilu **laskee tutkitusti sykettä ja lihasjännitystä**. Metsä rauhoittaa ja kohentaa mielialaa. Jo 15 minuutin käynnillä metsässä on positiivisia vaikutuksia.
- **Lahden kaupunki pyrkii monipuolistamaan Radiomäen lajistoa** mm. lintujen talviruokinnalla, harventamalla puustoa rinteiltä **paahdekasvien** lisäämiseksi (esim. kangasajuruoho) sekä hävittämällä **vieraslajeja** kuten kurturuusua.

- **Paahdekasvi** = lämpimällä ja aurinkoisella paikalla menestyvä syväjuurinen kasvi. Paahdekasveja uhkaa metsittyminen ja perinneympäristöjen kuten ketojen väheneminen. Monet pienperhoslajit ovat paahdekasveista riippuvaisia.
- **Vieraslaji** = laji, joka on levinnyt Suomeen ihmisen toimesta. Osa vieraslajeista on haitallisia, koska ne uhkaavat alkuperäistä lajistoa.

MUSTIKKA

JOKIN ELÄIMEN
JÄTTÄMÄ JÄLKI

KUUSI

KÄÄPÄ, KELO TAI
LAHOPUU

KATAJA

VARIS TAI
MUU LINTU

JÄKÄLÄÄ
RUNGOLLA

KOIVU

KANERVA

MÄNTY

JOTAIN MIKÄ EI
KUULU LUONTOON

SAMMALTA
KIVELLÄ

HAAPA

MUURAHAINEN

SIEMEN

PUOLUKKA

6. Näkymä Vesijärvelle

Parhaiten näkymät Vesijärvelle ja pohjoiseen aukeavat joko Mastolan pihan näkötorresta tai kävelytieltä kartan osoittamasta paikasta. Korkea puusto peittää näkymiä osittain.

Kysymyksiä oppilaille (vastaukset suluissa):

- Mihin ilmansuuntaan katselemme? (Pohjoiseen)*
- Minkä niminen järvi on näkyvässä? (**Vesijärvi**, Lahden suurin järvi)*
- Kuinka moni on uinut, onkinut, hiihtänyt tai ulkoillut Vesijärvellä? Entä mennyt veneellä Enonsaareen tai Messilään? (Esim. Mukkulan, Ankkurin, Jalkarannan uimarannat Lahdessa, Messilän ja Hollolan kirkonkylän uimarannat sekä Kalmarin ranta Vääksyssä ovat Vesijärven äärellä)*
- Minkä niminen asuinalue erottuu Vesijärven vastarannalla vaaleina kerrostaloina? (**Ruoriniemen ja Ankkurin** asuinalueet, Lahden sataman tuntumassa)*

VESIJÄRVI

- Katselemme nyt ensimmäiseltä Salpausselältä pohjoiseen eli suuntaan, johon mannerjää vetäytyi noin 10 000 vuotta sitten
- Maisemasta erottuu **Vesijärvi**, joka on muodostunut ensimmäisen ja toisen Salpausselän väliin jääkauden jälkeen. Järvi ulottuu **Hollolaan ja Asikkalaan** saakka. **Vääksyn kanavan** kautta Vesijärvi on yhdistetty **Päijänteeseen**, Suomen toiseksi suurimpaan järveen.
- Vesijärvi oli aikoinaan saastunein maamme suurjärvistä, syynä teollisuuden ja asutuksen päästöt. Jo 1920-luvulla lehmiä kuoli sinilevämyrkytyksiin juotuaan vettä.
- Vuosikymmeniä kestäneet kunnostustoimet ovat parantaneet järven tilaa, mutta työ edelleen.

HAKATORNIT JA EVAKOT

- Lähimpänä näkyvät korkeimmat kerrostalot ovat ns. **Hakatornit**. Nämä kaikkiaan seitsemän yhdeksänkerroksista vuokrataloa helpottivat valmistuessaan kaupungin asuntopulaa 1950-luvulla.
- Asuntoja tarvittiin 10 000 **evakolle**, jotka tulivat Lahteen Neuvostoliitolle luovutetulta **Viipurin** alueelta talvi- ja jatkosodan jälkeen. 1950-luvulla joka neljännellä lahtelaisella oli sukujuuret Neuvostoliitolle luovutetuilla alueilla.
- **Evakko** = sodan alta evakuoitu eli turvaan siirretty henkilö. Kaikkiaan luovutetuilta alueilta siirtyi yli 400 000 evakkoa Suomeen.
- Viipurista siirtyi yli sata kauppaliikettä sekä yhdistyksiä, tehtaita ja kouluja Lahteen. (**Jalkapalloseura Lahden Reipas, jääkiekkoseura Pelicans, koripalloseura Lahden Namika**, Lahden Diakonialaitos, Lahden konserttitalo, Starckjohann-rautakaupparyitys, Lahden ortodoksinen kirkko ym. **ovat Viipurista siirtyneitä tai evakkojen perustamia**)
- Kaupungin taloudelle ja kulttuuritoiminnalle tämä toi piristysruiskeen. Viipuri oli luovutuksen aikaan Suomen toiseksi suurin kaupunki (86 000 asukasta) kun taas Lahti paljon pienempi alle 25 000 asukkaallaan.

Lahti

I Vesijärvi

Yläkuva. Oletko nähnyt aiemmin yllä olevan merkin? Mitä se tarkoittaa? Kyseessä on **Päijät-Hämeen Vesijärvisäätiön** logo. Säätiö edistää Lahden, Hollolan ja Asikkalan vesien tilan seuranta, kunnostusta ja tiedotusta. Kuva www.vesijarvi.fi

Alakuva. Hakatorneista kaksi näkyvissä ja taustalla hämöttää Ruoriniemen ja Ankkurin asuinalueet. Minkä puiston vieressä Hakatornit sijaitsevat? Fellmanin puiston, joka on perustettu Lahden kartanon (nykyinen historiallinen museo) entisille pelloille ja nimetty kartanonisäntä August Fellmanin mukaan. Kuva Heidi Ahola.

7. Lahden kaupungintalo

Seisahdutaan tarkastelemaan kaupungintaloa portaiden kohdille. Talvella portaiden käyttö on estetty.

- Lahden kaupungintalo on arkkitehti **Elie Saaris** suunnittelema ja valmistunut vuonna 1912, ennen Suomen itsenäistymistä.
- Lahden kaupungissa oli tuolloin vain 5000–6000 asukasta, siihen nähden talo oli varsin hulpea.
- Talo edustaa tyyliltään **jugendia** ja se muistuttaa torneineen Saarisen myöhemmin valmistunutta **Helsingin rautatieasemaa**.
- Kaupungintalolla toimi aluksi mm. **palokunta hevostalleineen, sairaala, kirjasto ja poliisi**, jonka vankityrmät löytyvät edelleen talolta (kuva alalaidassa, lähde Lahden kaupunki).
- Talon tornilla on ollut monenlaista käyttöä: palokunta käytti sitä sammutusletkujen kuivaukseen ja **talvisodassa** ilmavalvontalotat tähytivät sieltä Neuvostoliiton viholliskoneita.
- Kaupungintalo on selvinnyt peräti kahdesta pommituksesta. **Sisällissodassa** vuonna 1918 saksalaisten tykistö ja talvisodassa vuonna 1939 Neuvostoliitin ilmapommitus vaurioittivat taloa.
- Nykyisin kaupungintalolla työskentelee iso joukko kaupungin työntekijöitä mm. **kaupunginjohtaja**. Lisäksi siellä kokoontuu **kaupunginhallitus ja -valtuusto**.

Kysymyksiä oppilaille (vastaukset suluissa)

a) Kuinka korkeaksi arvioisit kaupungintalon tornin? (40 metriä)

b) Missä nykyään Lahdessa sijaitsee palokunta? Näyttäkää kädellä suuntaa. (**Päijät-Hämeen pelastuslaitos** sijaitsee Mannerheiminkadulla, Upon sillan vieressä.)

c) Entä poliisilaitos? (**Lahden pääpoliisiasema** on Hennalassa Esikuntakadulla, vanhan punatiilisen kasarmialueen vieressä.)

d) Kuka on Lahden **kaupunginjohtaja** tällä hetkellä? (**Niko Kynnäräinen** vuodesta 2024 alkaen.)

e) Mitä **kaupunginjohtaja** tekee? (Kaupunginjohtaja johtaa kaupungin taloutta ja hallintoa ylimpänä virkahenkilönä. Hän toimii kaupunginhallituksen päätösten alaisena.)

f) Mitä **kaupunginvaltuusto** tekee? (Kaupunginvaltuusto käyttää ylintä päätäntävaltaa kaupungin asioissa. Se valitaan vaaleilla joka neljäs vuosi. Lahden kaupunginvaltuustossa on 59 jäsentä)

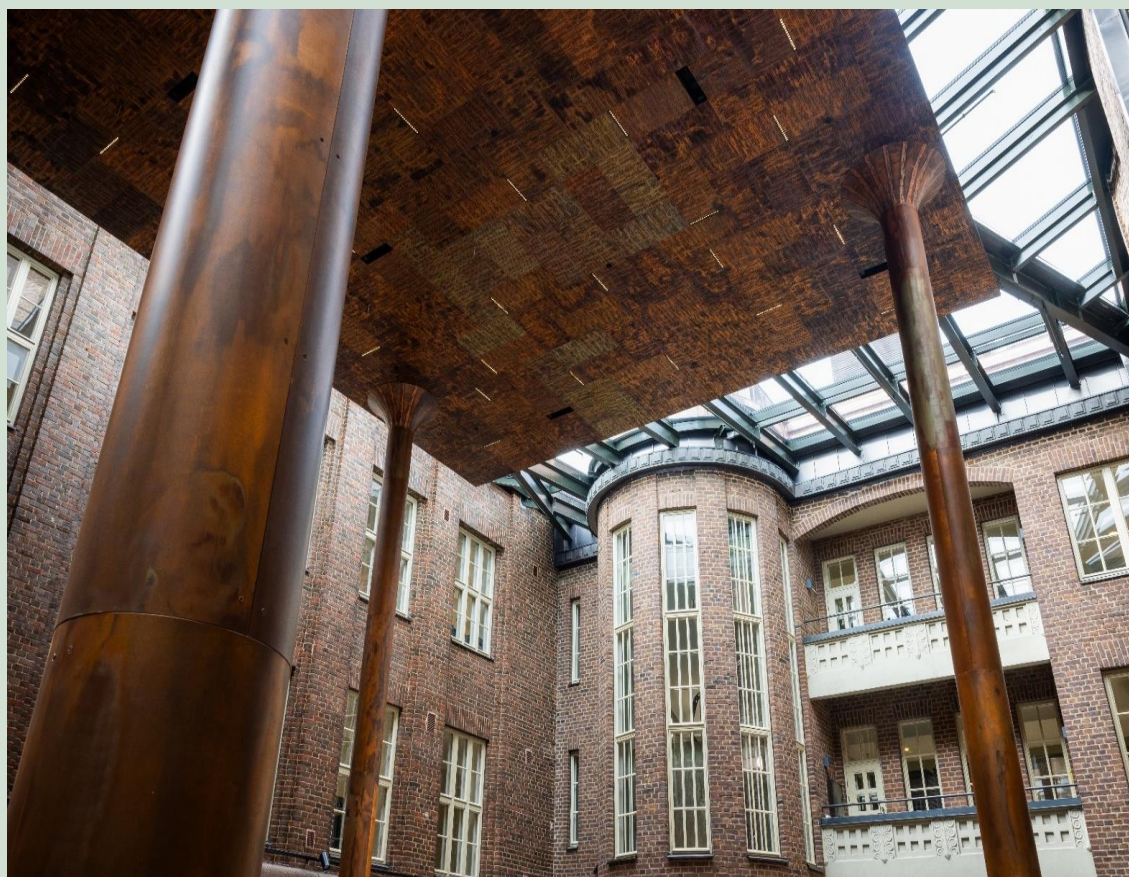

Yläkuva. Lahden kaupungintalo pommitettuna vuonna 1940. Lahden museoiden kuvakokoelma.

Alakuva. Kaupungintalon sisäpiha katettiin lämpimäksi käyttötilaksi viimeisimmässä remontissa vuonna 2023. Koululuokat ovat tervetulleita kaupungintalolle etukäteen sovituille vierailuille. Kuva Lahden kaupunki.

Lahti

Luontokoulu
KAISLA

8. Lahden Vanha hautausmaa

Käynti joko läntisestä sivuportista Radiomäen parkkialueen reunalta tai pääportista. Sivuportista tultaessa heti vasemmalla olevan pienen uurna-alueen edessä on tilaa kokoontua.

Kysymys oppilaille alkuun: miten hautausmaalla toimitaan? Liikutaan rauhallisesti ja vältetään liiallista äänen käyttöä, näin kunnioitetaan vainajia ja heidän omaisiaan. Ei kuljeta hautojen päältä eikä kosketa hautakiviin eikä niille tuotuihin muistoesineisiin.

- Lahden Vanha hautausmaa on perustettu vuonna 1894. Suomi oli tuolloin osa Venäjää ja Lahden kylä osa Hollolan kuntaa.
- Tunnetuin tänne haudattu henkilö on **August Fellman** (1839–1912). Häntä pidetään **eniten Lahden kehitykseen vaikuttaneena henkilönä**. Merkittävimpiä saavutuksia:
  - Fellman rakennutti **Lahden kartanolle** uuden päärakennuksen eli nykyisen **Lahden historiallisen museon**.
  - Hän oli merkittävä työllistäjä perustamalla tehtaita Vesijärven rantaan. Hän perusti myös **Lahden ensimmäisen kansakoulun**.
- Kaupunginosien nimet kuten **Mukkula, Saksala, Lotila ja Kittelä** löytyvät täällä hautakivistä. Ne ovat saaneet nimensä paikoilla sijainneiden mautilojen isäntien mukaan.
- Osassa vanhoja hautakiviä näkyy **sisällissodan 1918 aikaisia osumia vuodelta 1918**. Tuolloin Lahdessa valkoisten puolella kuolleiden saksalaissotilaiden **Taistelun jälkeä muistomerkki** löytyy hautausmaalta.
- Lahden yritystoimintaan liittyviä sukuhautoja ovat Luhdan vaatemerkin perustaneet **Luhtaset ja Monoset**, joiden valmistamien hiihtojalkineiden mukaan monet on nimetty.
- Hautausmailla kasvaa usein vanhoja puita, jotka tarjoavat pesäkoloja linnuille, lepakoille ja oraville. Tällä hautausmaalla pohjanlepakot saalistavat öisin ja reviiriä pitää 15 lintulajia mm. käpytikka.
- Oravat ja varislinnut käyvät täällä juomassa kukkamaljakoista. Metsäkauriit ja rusakot syövät kasvillisuutta.

Tehtäviä oppilaille:

- Tarkkaillaan ympäristöä. Mitä eläimiä on näkyvissä tai kuuluvissa? Näkyykö eläinten jättämiä jälkiä esim. koloja puissa, linnunpesiä jne.? Löytyykö eläin- tai luontoaiheita hautakivistä? Mitä puita tunnistat?*
- Hajaannutaan pareittain etsimään August Fellmanin ja saksalaissotilaiden hautamuistomerkkejä. Kookkaat muistomerkit ovat helposti löydettävissä ja sijainnit merkitty käänköpuolen karttaan. Löytäjät nostavat käden ylös ja kokoonnutaan yhdessä tutkimaan niitä tarkemmin.*

Kuvassa kaatuneiden saksalaissotilaiden graniittinen Taistelun jälkeä muistomerkki lähellä hautausmaan pääporttia. Kuva Heidi Ahola.

Lahti

Yläkuvat. August Fellman sotilaspuvussaan ja hänen hautamuistomerkkinsä. Kuvat Lahden museoiden kuvakokoelma ja Heidi Ahola.

Alakuva. Vanhan hautausmaan pohjapiirros ja hautarivinumerot. Hautamuistomerkkien sijainnit

